

Виноградова О.В., д.е.н., проф.;
Писар Н.Б., д.е.н., проф.
Державний університет
телекомунікацій

ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Проведено аналіз наукових здобутків українських вчених з питань розвитку ринку телекомунікаційних послуг України; обґрунтовано специфічні риси телекомунікаційної галузі України на сучасному етапі на мікро, мезо, макро та мегарівнях; показано основні тенденції розвитку світового ринку інформаційно-комунікаційних технологій; визначено основні імперативи інтеграції України у світовий простір інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: ринок телекомунікаційних послуг, ринок інформаційно-комунікаційних технологій, імперативи.

Постановка проблеми. В умовах погіршення показників розвитку економіки України, загострення конкуренції на світовому ринку товарів та послуг, ускладнення міжрегіональних народногосподарських відносин, сфера телекомунікацій демонструє високий рівень адаптивності до складного мінливого середовища господарювання, високий рівень інноваційного, організаційного та інтелектуального потенціалу.

За звітами We Are Social і Hootsuite щодо цифрових технологій у 2019 році у порівнянні з 2018 роком кількість унікальних мобільних користувачів збільшилася на 100 мільйонів (на 2%) та склала 5,11 мільярда чоловік, а загалом, аудиторія Інтернету зросла на 366 мільйонів (9%) і зараз налічує 4,39 мільярда чоловік.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти розвитку сучасного ринку телекомунікаційних послуг України стали тематикою наукових досліджень українських вчених, таких як: Бойко А.Б., Гальчинський Л.Ю., Гринько В.В., Желдак І.Л., Іванов Є.Г., Князева О.А., Коваль В.В., Скибун О.Ж., Щуровська А.Ю. (регулювання розвитку ринку телекомунікаційних послуг); Бойко Т.Л., Булах І.В., Воробієнко П.П., Гранатуров В.М., Калугіна Н.А., Костюнік О.В., Тер-Степанян О.В., Філон М.М. (складові конкурентного потенціалу телекомунікаційних підприємств); Беркман Л.Н., Калугіна Н.А., Кузьмінов А.В., Оніщенко Д.В., Орлов В.М., Стрельчук Є.М., Стрій Л.О., Хрущ Н.А. Шапошников К.С. (маркетинг та менеджмент телекомунікаційних підприємств), Псарьов Г.Ю., Тронько В.В., Фурманчук О. (питання інтеграції України у міжнародний ринок телекомунікацій).

Мета статті. Відповідно до наукових здобутків зазначених вчених, можна окреслити специфічні риси та проблемні аспекти розвитку телекомунікаційної галузі України.

Виклад основного матеріалу. На мікрорівні діяльність підприємств відзначається високим ступенем взаємозалежності партнерів у процесі надання послуг у телекомунікаційній сфері; значною капіталомісткістю. Успішна діяльність провідних телекомунікаційних підприємств (ПрАТ «Київстар», ПрАТ «МТС Україна», ПАТ «Укртелеком») обумовлена відомістю бренду, наявністю довгострокової клієнтської бази, мережевими ефектами, високим рівнем комп'ютеризації та інтелектуального потенціалу підприємств. Так, згідно останніх досліджень бренди мобільних операторів входять у двадцятку найбільш дорогих в Україні: році вартість бренду «Київстар» оцінено в 218 млн

дол., life:) ТОВ «АСТЕЛІТ» – 155 млн дол. У той же час більшість підприємств стикаються з проблемами зношеності обладнання, необхідності побудови розгалуженої сервісної мережі, наближеної до кінцевого споживача, формування сучасної системи маркетингу, логістики та сервісу телекомунікаційних послуг (особливо в сільській місцевості) [1,2,6].

На мезорівні галузь показує позитивну динаміку, яка, певною мірою, пояснюється девальвацією гривні, що у випадку часткового експорту послуг в іноземній валюті збільшує загальну виручку в національній.

До основних сегментів ринку телекомунікацій відносять мобільний, телефонний фіксований і комп'ютерний зв'язок, яким належить 93% загального доходу. Іншими видами послуг є проводове мовлення, телеграфний зв'язок, передача і прийом телевізійних і радіопрограм, радіозв'язку, ІР-телефонія. При цьому послуги фіксованого телефонного зв'язку поступово заміщуються іншими телекомунікаційними послугами, зокрема рухомого (мобільного) зв'язку, мереж передачі даних та Інтернет. Для галузі характерне збільшення частки споживачів у сегменті послуг широкосмугового доступу в Інтернет та, у той же час, спостерігається суттєве відставання у можливостях Інтернет-технологій і невідповідність низької якості послуг їх завищеній вартості. Активно відбувається процес взаємопроникнення суб'єктів сектору електрозв'язку в суміжні сектори, диверсифікація їх діяльності. На уповільнення темпів розвитку галузі впливають такі чинники, як: недостатній рівень державної підтримки цієї сфери; дефіцит інвестицій у розвиток сучасних засобів зв'язку та інфраструктури; високі витрати на прокладання ліній телекомунікацій та встановлення нового обладнання; неоднорідність попиту, що зумовлює нерівномірність навантаження на підприємства зв'язку в різні часові періоди; зниження платоспроможності споживачів телекомунікаційних послуг; відсутність необхідного рівня сервісного обслуговування споживачів [1,2,5-8].

Макрорівень відзначається високим ступенем монополізації ринку телекомунікаційних послуг й державного регулювання ринку телекомунікацій, що потребує створення умов для конкурентних відносин; встановлення контролю за процесами злиття і поглинання компаній на ринку телекомунікаційних послуг. В Україні порівняно з іншими державами досить повільні темпи залучення телекомунікаційних послуг у діяльність суб'єктів господарювання, недостатній рівень комп'ютерної грамотності значної частини населення, що знижує їх потребу в телекомунікаційних послугах [1,2].

Мегарівень якісно відрізняється новою парадигмою розвитку сфери телекомунікацій, яку замінено терміном «інформаційно-комунікаційні технології» (ІКТ), ядром яких виступають «електронні комунікації».

Кризові явища у фінансово-економічній сфері та на політичній арені світу не здійснили суттєвого негативного впливу на стрімкий розвиток нових послуг ІКТ і впровадження технологічних інновацій у сфері електронних комунікацій (мультимедійні сервіси, одночасна передача даних і голосу з використанням однієї і тієї ж телекомунікаційної інфраструктури та технологічних рішень, що діють у її складі; реалізація загальної транспортної інфраструктури на базі мультисервісних комутаторів, з використанням інтелектуального оптичного шару; використання відкритих інтерфейсів; застосування мережі Next Generation Networks (NGN), що забезпечить збільшення навантаження на телекомунікаційні мережі) [6, 8].

Міжнародний бізнес у сфері надання телекомунікаційних послуг, зокрема мобільного зв'язку, входить в першу десятку рейтингу FT 500, що складається найвідомішим виданням Financial Times та виділяє 500 провідних компаній світу за величиною ринкової капіталізації.

У регіональному розподілі телекомунікаційних компаній залишається лідерство США в даній галузі з посиленням позицій європейських країн та прискореним розвитком регіону Південно – Східної Азії, при цьому молоді телекомунікаційні компанії Сінгапуру, Південної Кореї та Китаю успішно конкурують на міжнародному ринку. За даними індексу розвитку ІКТ у країнах світу трійку лідерів склали Данія, Південна Корея та Швеція.

Відмінною рисою є лібералізація ринків 99 країн-членів СОТ для доступу компаній – нерезидентів, що супроводжується активізацією транскордонних злиттів та поглинань

телекомунікаційних компаній, проведення демонополізації та приватизації державних компаній на ринках країн, що стають на шлях більш повної інтеграції в світовий ринок телекомунікацій [5,7].

Світовий ринок телекомунікацій також характеризується посиленням впливу державного регулювання на суміжні з ІКТ сфери (контент, авторські права, конфіденційність, культура тощо); зростанням рівня інноваційності телекомунікаційних та інформаційних послуг; поширенням процесів глобалізації (об'єднання окремих мереж у світову мережу) та інтеграції (посилення взаємозалежності інфокомунікаційних комплексів у світовому інформаційному просторі); підвищенням рівня мультисервісності (надання різних типів послуг у рамках єдиної мережі) [2,8].

Складність євроінтеграційного шляху відбивається у рейтингах України за світовими індексами, у тому числі тих, що стосуються інформаційно-комунікаційних технологій. Так, у 2019 році Україна, на жаль, погіршила свої позиції в Індексі глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) й опустилася на 85-те місце з 141 країни. Також дещо погіршилися показники впровадження ІКТ - із 77-го на 78-ме місце, макроекономічної стабільності - зі 131-го на 133-тє місце та інноваційних можливостей - із 58-го на 60-те місце [9].

Тож, орієнтація телекомунікаційної галузі України на євроінтеграцію повинна передбачити такі імперативи розвитку:

- спрямованість державної політики на перехід галузі до прогресивних світових стандартів;
- оновлення нормативно-правового регулювання в напрямку формування сприятливого конкурентного середовища та ефективного функціонування ринку;
- заохочення ефективних інвестицій у розвиток телекомунікаційної інфраструктури;
- формування прийняттого середовища для функціонування транснаціонального капіталу одночасно із забезпеченням умов для появи потужних конкурентоспроможних національних операторів з широким набором якісних телекомунікаційних послуг;
- включення вітчизняного бізнесу в корпоративні мережі та міжфірмові відносини з ТНК в сфері надання телекомунікаційних послуг;
- розширення стратегічного партнерства; співпраці із міжнародними організаціями - Міжнародним Союзом Електрозв'язку, Міжнародними організаціями супутникового та космічного зв'язку: INTELSAT, EUTELSAT, МОКЗ інтерсупутник; Європейською регіональною організацією в галузі електрозв'язку та поштового зв'язку, Форумом розвитку і оптимізації телекомунікаційного бізнесу та ін. [2,7,6].

Висновки. Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що інноваційно-технологічний, організаційний, інтелектуальний потенціал сфери телекомунікацій України визначає провідну роль галузі у інфраструктурному забезпеченні інноваційної складової народного господарства, потребує урядових рішень щодо забезпечення можливостей входження до світового ринку ІКТ, виступаючи каталізатором євроінтеграційних процесів.

Список використаної літератури

1. Бойко Т.Л. Інтелектуальні ресурси телекомунікаційних підприємств. *Економіст*. 2014. № 9. С. 47–50.
2. Желдак І.Л. Сучасний стан телекомунікаційної галузі в Україні. *Вісник ЧДТУ*. Чернігів: ЧДТУ. 2014. №4. С. 209-219.
3. Офіційний сайт державного комітету статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в Україні та світі URL: <http://edclub.com.ua/analitika/riven-rozvytku-informaciyno-komunikaciynyh-tehnologiy-v-ukrayini-ta-sviti>
5. Скибун О.Ж. Механізми державного управління в сфері телекомунікацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук: спец. 25.00.02 – механізми державного управління. Національна академія державного управління при Президентові України. Київ, 2015. 20с.

6. Сучасні телекомунікації: мережі, технології, безпека, економіка, регулювання: *монографія* / за ред. С. Довгого. Київ: «Азимут-Україна», 2013. 608 с.
7. Тронько В. В. Регулювання ринку телекомунікаційних послуг: міжнародний досвід *Ефективна економіка*. 2010. №7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=256>
8. Філон М. М. Концептуальні основи механізму державного регулювання конкуренції на ринку телекомунікаційних послуг. *Інвестиції практика та досвід*. 2014. № 3. С. 90–94.
9. Україна опустилася на 85-те місце в щорічному рейтингу конкурентоспроможності WEF - URL.: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/617843.html>

REFERENCES

1. Boyko, T. L. (2014) Intellectual resources of telecommunication enterprises [Intellectual'ni resursy telekomunikatsiynykh pidpryyemstv]. *Economist*, (9), 47–50.
2. Zheldak, I.L. (2014) Suchasnyy stan telekomunikatsiynoyi haluzi v Ukrayini [The current state of the telecommunications industry in Ukraine]. *Bulletin of ChSTU*, (4), 209-219.
3. Ofitsiynyy sayt derzhavnoho komitetu statystyky [Official site of the State Statistics Committee of Ukraine]. Retrived from <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Riven' rozvytku informatsiyno-komunikatsiynykh tekhnolohiy v Ukrayini ta sviti [The level of development of information and communication technologies in Ukraine and the world]. Retrived from <http://edclub.com.ua/analitika/riven-rozvytku-informatsiyno-komunikatsiynykh-tehnolohiy-v-ukrayini-ta-sviti>.
5. Skybun, O.Zh. (2015) Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnya v sferi telekomunikatsiy [Mechanisms of public administration in the field of telecommunications]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kiev.
6. Dovgy, S., Vorobienko, P., Koval, V. and others (2013) Suchasni telekomunikatsiyi: merezhi, tekhnolohiyi, bezpeka, ekonomika, rehulyuvannya [Modern telecommunications: networks, technologies, security, economy, regulation]. Kyiv: Azimut-Ukraine.
7. Tronko, V.V. (2010) Rehulyuvannya rynku telekomunikatsiynykh posluh: mizhnarodnyy dosvid [Regulation of the telecommunication services market: international experience] *Efficient economy*, (7), Retrived from <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=256>
8. Filon, M.M. (2014) Kontseptual'ni osnovy mekhanizmu derzhavnoho rehulyuvannya konkurentsiyi na rynku telekomunikatsiynykh posluh [Conceptual bases of the mechanism of state regulation of competition in the market of telecommunication services]. *Investments practice and experience*, (3), 90–94.
9. Ukrayina opustylasya na 85-te mistse v shchorichnomu reytnhu konkurentospromozhnosti WEF [Ukraine dropped to 85th place in the annual WEF competitiveness ranking]. Retrived from <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/617843.html>

ВИНОГРАДОВА ЕЛЕНА ВЛАДИМИРОВНА, ПИСАРЬ НАДЕЖДА БОРИСОВНА. ИМПЕРАТИВЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА ТЕЛЕКОММУНИКАЦИОННЫХ УСЛУГ УКРАИНЫ. Проведен анализ научных достижений украинских ученых по вопросам развития рынка телекоммуникационных услуг Украины; обоснованы специфические черты телекоммуникационной отрасли Украины на современном этапе на микро, мезо, макро и мегауровне; показаны основные тенденции развития мирового рынка информационно-коммуникационных технологий; определены основные императивы интеграции Украины в мировое пространство информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: рынок телекоммуникационных услуг, рынок информационно-коммуникационных технологий, императивы.

VYNOGRADOVA OLENA, PISAR NADIYA. IMPERATIVES FOR THE DEVELOPMENT OF THE TELECOMMUNICATIONS SERVICES MARKET OF UKRAINE.

The analysis of scientific achievements of Ukrainian scientists on the development of the telecommunication services market in Ukraine; substantiated the specific features of the telecommunications industry in Ukraine at the present stage at the micro, meso, macro and mega levels; shows the main development trends of the world market of information and communication technologies; the main imperatives of Ukraine's integration into the world space of information and communication technologies are determined.

Key words: *telecommunication services market, information and communication technologies market, imperatives.*